

*Андріяшин В.І., Корець М.С., Сидоренко В.К.
Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова*

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОЇ АТЕСТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В СВІТЛІ ІДЕЙ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

В практиці підготовки вчителів трудового навчання тривалий час існували три форми державної атестації, а саме: підготовка і захист дипломної роботи, проведення комплексного фахового державного екзамену або складання трьох державних екзаменів (із машинознавства, педагогіки з методикою викладання та політології). Останнім часом надають перевагу комплексному кваліфікаційному екзамену, який дає змогу перевірити готовність випускника до практичної роботи і його вміння використати знання одержані протягом всього терміну навчання на конкретному уроці.

Із врахуванням вимог Болонського процесу виникла нагальна потреба розробити оптимальний варіант державної атестації, система якої передбачає три етапи її проведення:

1. Після 3 курсу (6 семестр) державна атестація з трудової підготовки за напрямками “Технічна праця” та “Обслуговуюча праця”.

2. Після завершення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Бакалавр” на 4 курсі (8 семестр) комплексний кваліфікаційний екзамен з перевірки підготовленості випускників до проведення занять з трудового навчання, креслення, безпеки життєдіяльності в основній середній школі.

3. Після завершення навчання за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Спеціаліст”, “Магістр” на 5 курсі (10 семестр) комплексний кваліфікаційний екзамен за спеціалізаціями, які визначені на факультеті (наприклад “Інформаційна техніка”, “Дизайн”, “Менеджмент”, “Обробка матеріалів різанням” і “Конструювання та моделювання одягу”). Тут проводиться перевірка рівнів підготовленості випускників до здійснення профільного навчання, а також допрофесійної і професійної підготовки у старшій школі. Для магістрів додатково перевіряється їх підготовленість до можливої педагогічної роботи у вищій школі викладачем технічних (технологічних) навчальних дисциплін. Окрім цього вони обов’язково здійснюють підготовку і захищають магістерську кваліфікаційну роботу.

Проаналізуємо всі можливі варіанти проведення державної атестації. Практичний досвід свідчить, що немає потреби здійснювати дублювання екзаменів на державній атестації з тих навчальних дисциплін, з яких студентами вже були

складені семестрові экзамени і рівень їх знань при цьому перевірявся. До того ж, проведення трьох державних екзаменів на одному рівні атестації, як це практикувалося раніше, вимагає додаткових матеріальних і моральних затрат. Випускний екзамен доцільно проводити комплексним, який би перевіряв професійну підготовку вчителя трудового навчання і технологій. При цьому випускники повинні продемонструвати не певний обсяг знань з курсів вивчених раніше навчальних дисциплін, а вміння їх використати в майбутній роботі. Одержані знання з всього циклу технічних дисциплін слугують теоретичною основою і їх потрібно продемонструвати при відповіді на поставлені питання практичної дидактики на більш високому рівні і за дещо більшим обсягом, чим це необхідно пояснювати вчителю учням під час проведення конкретного заняття із трудового навчання. Саме в такій ситуації випускник буде поставлений в умови практичної роботи вчителя, де може показати творчий підхід не лише в організації занять, а й у відборі, адаптації до навчальної теми знань з вивчених технічних дисциплін. Створена “квазіпрофесійна ситуація” дає можливість творчо проявити себе випускнику і об’єктивно оцінити екзаменаційній комісії рівень підготовленості його до майбутньої роботи.

Розглянемо спочатку, яким чином доцільно організувати державний екзамен з трудової підготовки по завершенню III курсу навчання.

Так, для напряму підготовки “Технічна праця” основним завданням цього екзамену є перевірка рівня знань і вмінь з практичної діяльності з ручної та механічної обробки різноманітних конструкційних матеріалів (насамперед металів та деревини). Програмою основою для державної атестації з трудової підготовки студентів є “Інтерактив у навчальних майстернях” (базова навчальна дисципліна) та навчальні дисципліни з інтегрованого курсу “Основи виробництва” – “Матеріалознавство і технологія матеріалів”, “Обробка матеріалів різанням”. Цей екзамен в структурі фахової підготовки майбутніх вчителів трудового навчання має на меті підтвердити озброєність студентів техніко-технологічними знаннями, трудовими вміннями з ручної і механічної обробки матеріалів, реалізацію творчих здібностей, вміння планувати свою роботу, розробляти і використовувати технологічну документацію у відповідності до вимог навчального плану та програм навчальних дисциплін, що увійшли у державний екзамен.

За своєю структурою та спрямуванням державний екзамен з трудової підготовки є комплексним і інтегрованим видом державної атестації, що перевіряє практичну готовність майбутніх вчителів трудового навчання до практичної реалізації знань з техніко-технологічної діяльності. Процес реалізації результатів діяльності під час екзамену відбувається за рахунок предметно-операційної системи трудового навчання з елементами проектної діяльності. Теоретичні і практичні завдання цього екзамену задовольняють ряд дидактичних вимог, і в першу чергу, таких як: доступність і посиленість; системність і послідовність; дотримання принципу політехнізму; формування умінь планувати свою роботу; розвиток тво-

рчого технічного мислення.

Для того, щоб успішно скласти іспит, студент у процесі підготовки до виконання практичної частини завдання білету повинен виконати певні обов'язкові теоретичні завдання, а саме:

1. Відповісти на два запитання, які відносяться до змісту навчальних дисциплін “Матеріалознавство і технологія матеріалів”, “Обробка матеріалів різанням” інтегрованого курсу “Основи виробництва”.

2. Вивчити робоче креслення виробу.

3. Визначити необхідні техніко-технологічні відомості, які потрібні для виконання практичної частини екзаменаційного завдання.

4. Скласти технологічну картку виробу.

5. Пояснити правила безпеки праці при виконанні даної роботи.

6. Виготовити запропонований комплексним завданням виріб і представити його Державній атестаційній комісії.

Для складання технологічної картки студенти можуть користуватись довідковою літературою, наприклад: “Довідник машинобудівельника”, “Довідник молодого слюсаря”, “Довідник молодого столяра” тощо. У технологічній картці повинна бути докладно вказана послідовність усіх операцій та переходів виконання виробу з вказівками застосування в кожному окремому випадку обладнання, пристроїв, інструментів та вимірювальних засобів. Вказана у технологічній картці послідовність повинна використовуватись у процесі виконання виробу.

Перед початком виконання практичної роботи – виготовлення виробу, студенти демонструють екзаменаторам - членам комісії, складені ними технологічні картки, і після її оцінювання комісією допускаються до виконання завдання (виготовлення виробу), а потім дається оцінка виробу.

Для напряму “Обслуговуюча праця” державний екзамен з трудової підготовки є також комплексним і забезпечує перевірку знань з основ швейного виробництва та основ виробництва продуктів харчування. При цьому розв'язуються такі завдання:

1. Практичне завдання з практикуму у навчальній майстерні (кравецької майстерності або технології приготування харчових продуктів).

2. Теоретичне питання, яке охоплює знання цілої низки навчальних дисциплін (текстильне матеріалознавство, технологія виготовлення одягу, конструювання та практичне моделювання одягу, обладнання швейного виробництва, технологія приготування страв, товарознавство у виробництві продуктів харчування, основи гігієни та санітарії громадського харчування, обладнання виробництва продуктів харчування).

3. Творче завдання, яке носить однотипний характер. До білету прикладається додаток у вигляді робочого ескізу моделі одягу. Наприклад: пропонується розкрити процес трансформації базової конструкції, моделі за ескізом: опис моделі,

схематичне зображення базової конструкції, моделювання, специфікація деталей крою. До білету у додаток вносяться творчі завдання з технології художнього оформлення та сервірування столу.

Наступним етапом є державна атестація за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Бакалавр”, яка проводиться у формі комплексного кваліфікаційного екзамену, коли для випускника моделюється середовище, в якому буде реалізуватися перевірка рівнів готовності його до майбутньої практичної роботи на заняттях з трудового навчання в основній середній школі та на заняттях у гуртках із технічної творчості. Нижче поданий зразок екзаменаційного білету цього екзамену.

До програми комплексного кваліфікаційного екзамену на освітньо-кваліфікаційному рівні “Бакалавр” включають теми окремих розділів із навчальної програми з трудового навчання основної середньої школи. Тему, яка визначена в екзаменаційному білеті, необхідно розбити на окремі заняття і за вибором випускника розробити план-конспект одного з них. Тут же необхідно продемонструвати не лише знання методики викладання даного навчального предмета, а і вміння організувати виховну роботу в процесі конкретного заняття з трудового навчання. При цьому перевіряються знання студентів теоретичних основ розглядуваної теми уроку. Але вимоги при оцінюванні відповіді на теоретичні питання не можуть перевищувати ті, що реалізуються при складанні екзамену з відповідної технічної дисципліни у вищому педагогічному закладі освіти.

Розробка плану заняття включає визначення мети, вибір типу заняття та об'єкту виготовлення для учнів; розробку навчально-технічної документації на об'єкт праці; підбір форм та методів навчання; визначення структури заняття, розкриття методики формування технічних понять та вмінь з обробки матеріалів.

За освітньо-кваліфікаційним рівнем “Спеціаліст” державна атестація здійснюється за аналогічним алгоритмом, як і для бакалавра, але теми, що вносяться до екзаменаційних білетів відповідають окремій спеціалізації, за якою навчалися випускники. Таким чином, у цьому випадку здійснюється контроль за підготовленістю спеціаліста до викладання трудового навчання у профільній старшій школі, де здійснюється допрофесійна або початкова професійна підготовка учнів.

Для випускників магістратури ця атестація аналогічна як і для спеціаліста, але додатково додаються питання з педагогіки вищої школи та методики викладання технічних (технологічних) навчальних дисциплін.

Замість комплексного державного екзамену випускники за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Спеціаліст” можуть за бажанням готувати та захищати дипломну роботу, яка є самостійною науково-дослідною роботою і базується на знаннях, уміннях і навичках здобутих протягом всього навчання при вивченні фахових та суміжних навчальних дисциплін. Для випускників магістратури підготовка магістерської кваліфікаційної роботи є обов'язковою для всіх.

Зразок білета комплексного кваліфікаційного екзамену

Національний педагогічний університет
імені М.П.Драгоманова

Спеціальність: 6.01.01.03 Педагогіка і Державний комплексний
методика середньої освіти. Трудове навчання кваліфікаційний екзамен

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

Комплексне завдання з розділу:

“Проектування та виготовлення виробів з фанери” (6 год. 5 кл.)

Розкрити фахові основи теми.

Розробити дидактичні основи теми.

а) проаналізувати тему (значення теми, її зв'язки з іншими темами; труднощі, що виникають перед вчителем і учнями та шляхи їх подолання);

б) розподілити зміст між заняттями та визначити їх теми;

в) розробити заходи для здійснення профорієнтаційної спрямованості трудового навчання.

Розробити план одного заняття.

а) визначити мету (навчальну, виховну, розвиваючу) та тип заняття;

б) дати структуру заняття;

в) розкрити методику формування основних технічних понять та трудових вмінь.

Затверджено на засіданні випускової кафедри _____

Протокол № _____ від _____ 2005 р.

Зав.кафедри _____ Декан _____

підпис

підпис

Метою дипломної роботи є перевірка готовності випусників до самостійного розв'язання навчально-виховних завдань, які постають перед вчителем трудового навчання. Рівень професійної придатності випусників вищого педагогічного закладу освіти повинен визначатись умінням розв'язувати загальноосвітні завдання трудового навчання.

За своєю спрямованістю дипломні роботи можуть бути двох типів:

– дипломні роботи, пов'язані з проектуванням навчально-виховного процесу, який передбачає вивчення конкретної теми, включаючи її науково-технічні основи з трудового (професійного) навчання учнів;

– дипломні роботи, спрямовані на розв'язання окремих психолого-педагогічних або науково-технічних проблем, пов'язаних із кількома темами (розділами) трудового (професійного) навчання, з окремими складовими частинами або з усією системою трудової (професійної) підготовки учнів.

У ході виконання дипломної роботи здійснюється:

– систематизація, закріплення та розширення теоретичних знань і поглиблення практичних умінь з педагогіки, психології, методики трудового навчання, технічних дисциплін;

– застосування теоретичних знань при розв'язанні конкретних практичних

завдань, що постають перед учителем трудового навчання в реальних шкільних умовах;

– пошук та обґрунтування ефективних форм, методів і методичних прийомів трудового навчання;

– поглиблене вивчення конкретної галузі знань для впровадження їх в навчальний процес трудового навчання школярів;

– удосконалення вмінь із самостійної роботи та науково-педагогічного (методичного) дослідження при розв'язанні розроблювальних у дипломній роботі проблем та розробці пропозицій і рекомендації на допомогу вчителю або органам освіти.

Як правило, не всі випускники педагогічних закладів освіти здійснюють підготовку дипломних робіт, таке право, як правило, надається кращим студентам за їх побажанням.

Ми схильні до того, що дипломні роботи в університеті всі випускники повинні здійснювати підготовку дипломних робіт. Слід відзначити, що можливо практикувати дипломні роботи з суто технічного напрямку, в яких обов'язковим повинні бути елементи проектно-конструкторського характеру, технологія виготовлення виробу та методика використання його в навчальному процесі. Об'єктом розробок можуть бути пристрої, пристосування, прості установки, лабораторні стенди. Дуже важливим для всіх напрямків робіт є апробація одержаних результатів, розроблених установок пристроїв з наступною демонстрацією їх ефективності.

Під завершення доцільно розробити комплекс заходів по запровадженню проведених розробок в навчальний процес. Для гармонійного поєднання теоретичних знань і практики дипломник обов'язково повинен самостійно підготувати виріб, що є дуже важливим для перевірки рівня набутих їм вмінь і навичок ручної і механічної обробки матеріалів.

Завданням державної атестації є перевірка відповідності рівня професійної підготовки випускника вимогам освітньо-кваліфікаційної характеристики, яка визначається державними стандартами вищої педагогічної освіти даної освітньої галузі "Технології". Цій позиції належить майбутнє, бо, коли буде запроваджена двохступенева система підготовки вчителів, то атестація магістрів окрім комплексного кваліфікаційного екзамену буде передбачати обов'язкову підготовку магістерських кваліфікаційних робіт.

Таким чином, нами розроблена система трьохступеневої державної атестації майбутніх вчителів (викладачів) трудового навчання і технології, що відповідає вимогам Болонського процесу і додатково доповнює їх перевіркою володіння студентами практичними вміннями та навичками технологічної обробки матеріалів (деревини, металу, тканин та харчових продуктів). Для втілення даної системи у навчальний процес необхідно провести серію апробацій, частина з яких на освітньо-кваліфікаційному рівні "Спеціаліст" проведена в повному обсязі, перевірка трудової підготовки була від-

Серія 13. Проблеми трудової та професійної підготовки

працьована частково і після цього внести деякі корективи з тим, щоб дана система набула усталеного вигляду.